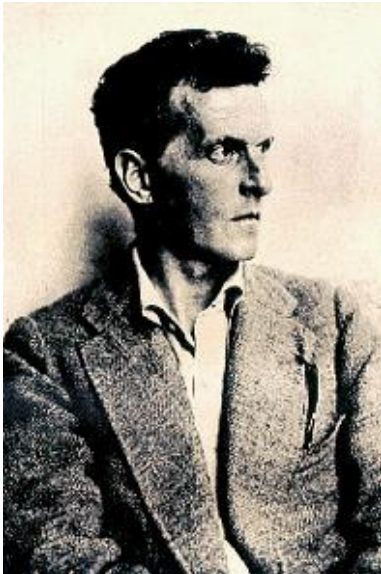

Wittgenstein, Ludwig (1889-1951) HIST. `wittgens.wav', `play"]

Filòsof austríac-britànic, nascut a Viena en una família de l'alta burgesia industrial d'ascendència jueva, rica i culta. Educat per tutors en la seva pròpia casa fins als catorze anys, després d'acabar els estudis secundaris a Linz, estudia enginyeria aeronàutica en el Technische Hochschule de Berlín-Charlottenburg i posteriorment a la universitat de Manchester, fins a 1911. Els seus interessos es van desplaçar de l'aviació a la matemàtica i, d'aquesta, als seus fonaments; la lectura *dels principis de la matemàtica*, de **Russell** el porta a la filosofia. Visita el 1911 a **Frege** i estudia amb Russell, en el Trinity College de Cambridge, durant el curs de 1912 a 1913 -conegut és l'enorme impacte que la brillantor de la seva intel·ligència va causar en Russell-, forma part del famós grup de «The Apostles», i coneix i tracta també a **G.E. Moore** i a J.M. Keynes.

Acabats aquests estudis, marxa a viure com un solitari a Noruega, on es dedica a les seves primeres investigacions lògiques, fins que en iniciar-se la Primera Guerra mundial s'enrola com a voluntari en l'artilleria austríaca i, el 1918, és fet presoner de guerra de l'exèrcit italià al front del Tírol. A aquesta època ja havia redactat en notes, escrites durant la campanya i guardades en quaderns a la seva motxilla, el que havia de ser el seu *Tractatus Logico-Philosophicus*. Tancat a Monte-Cassino, va aconseguir enviar una còpia del manuscrit a Russell i, ja alliberat, ambdós filòsofs es van citar a La Haya, el 1919, per analitzar el seu contingut. Un cop donat per acabat el llibre, (el títol inicial del qual era *La proposició*, tot i que es va publicar primer en alemany el 1921 amb el títol, inspirat per G.E. Moore, de *Logisch-philosophische Abhandlung*), es va publicar en anglès el 1922 amb el nom amb el que és conegut, i acte seguit Wittgenstein va abandonar la filosofia, va renunciar a la substanciosa herència familiar i va treballar, fins a 1926, com a mestre en diversos pobles de la baixa Àustria, època que no va considerar especialment feliç. Poc després coneix a **Moritz Schlick**, iniciador del **Cercle de Viena** i a **Rudolf Carnap** i a altres membres del Cercle, i reinicia la seva activitat filosòfica, presentant el seu *Tractatus* com a treball per al doctorat, que obté en Cambridge. Dóna classes durant uns anys a Cambridge i escriu *Anotacions filosòfiques* i *Gramàtica filosòfica*, i del treball intel·lectual d'aquesta època sorgeixen nous enfocaments filosòfics que cristal·litzen en *Els quaderns blau i marró* (publicats després de la seva mort, el 1958, i així anomenats pel color de les tapes dels quaderns de notes). Després d'un viatge a Rússia, amb la intenció potser d'establir-se allí, es dirigeix novament el 1936 a Noruega, on roman nou mesos i inicia la redacció d'*Investigacions filosòfiques*, la seva obra més important, que suposa a més a més, un canvi d'orientació en la seva filosofia. Torna a Cambridge i, després de l'annexió d'Àustria per Alemanya, el 1938, adquireix la nacionalitat britànica, se li concedeix la càtedra de filosofia a Cambridge, com a successor de G.E. Moore, que no ocupa per haver de prestar serveis com a ajudant d'hospital durant la Segona Guerra mundial. Acabada la guerra, reprèn la seva activitat com a professor a Cambridge, que abandona el 1947, ara definitivament. Passa un temps a Irlanda, on retirat de tota activitat acadèmica acaba la redacció d'*Investigacions filosòfiques* (que es publica el 1953), i ocupa part del seu temps a ensinistrar ocells. El 1949 se li manifesta un càncer i passa els seus últims anys amb els seus amics a Cambridge i Òxford, conversant i treballant en qüestions de **teoria del coneixement**. La seva obra *De la certesa* correspon a apunts d'aquests últims temps.

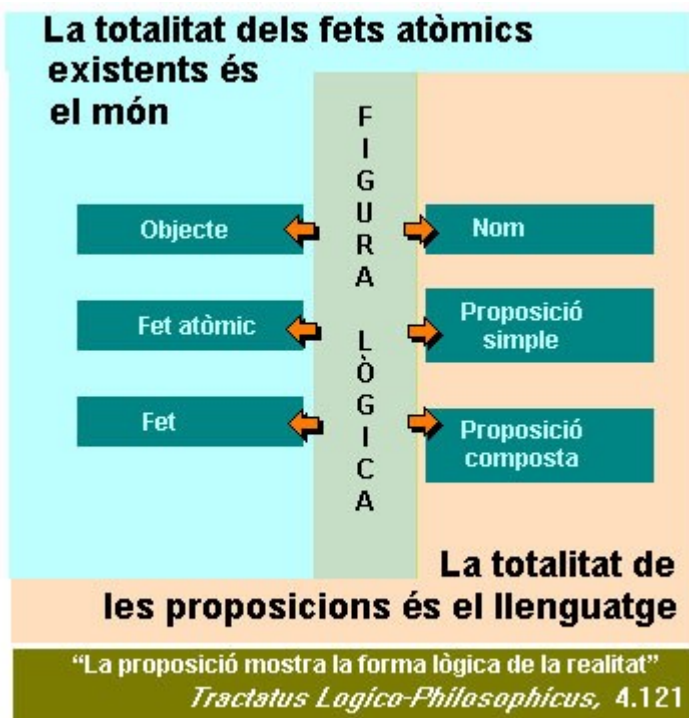
La filosofia de Wittgenstein

En el seu pensament filosòfic es distingeixen clarament dues etapes: la que correspon a la redacció de *Tractatus Logico-philosophicus* i la que s'inicia a partir de 1929 i culmina amb la redacció de la seva obra més important, *Investigacions filosòfiques* (cap de les obres d'aquest segon període es va publicar en vida de Wittgenstein); ambdues tenen la seva corresponent influència posterior, sobre el Cercle de Viena la primera i sobre la **filosofia analítica** la segona.

El "primer" Wittgenstein

El *Tractatus*, obra escrita en forma d'aforismes enumerats segons el sistema decimal de classificació, conté set **proposicions** fonamentals. D'elles, les dues primeres -«El món és tot el que succeeix»; «El que succeeix, el fet, és l'existència dels fets atòmics»- es refereixen al **món** i a la **realitat**, mentre que les quatre següents són el desenvolupament de la seva lògica i de la seva teoria del llenguatge; l'última proposició, la coneguda i enigmàtica frase «Del que no es pot parlar, millor és callar», tanca el llibre marcant el límit del que es pot pensar i dir (la proposició).

Encara que la major part del *Tractatus* parla de lògica i llenguatge (de la proposició), els paràgrafs inicials tracten del món i de la visió metafísica del món, en termes del que **Russell** anomena **atomisme lògic**. Món -totalitat dels fets (**veure cita**)- i llenguatge -totalitat de les proposicions (**veure cita**)- comparteixen una mateixa **estructura** lògica comuna i Wittgenstein relaciona realitat, lògica i llenguatge mitjançant tres conceptes fonamentals: *fet atòmic*, *figura lògica* i *proposició*.

El constituent últim del món són els objectes, o **coses**, les entitats que percebem amb els **sentits**; els objectes són simples i formen part dels fets atòmics. El fet atòmic (en alemany, *Sachverhalt*; en anglès, *atomic fra*) és la combinació o relació d'objectes o coses; aquests són la **substància** que està fet el món, el seu constituent bàsic. Però el que pot conèixer-se de les coses del món és només «el que succeeix», això és, les combinacions o **relacions** de coses i objectes: els fets atòmics, o **fets** simples i els fets compostos de simples, o simplement fets, el conjunt dels quals constitueix la **realitat** (**veure cita**).

Paral·lelament, el **llenguatge** oposa, a les coses del món, noms; als fets atòmics, **proposicions** simples i als fets complexos, proposicions compostes. El llenguatge té la

propietat de representar, com en un mirall, la realitat del món; el llenguatge és imatge del món perquè té capacitat pictòrica, o capacitat de representació o configuració (*Abbildung*); quan per mitjà de proposicions descriu fets, els seus elements «reprodueixen» i «representen» la mateixa relació que estableixen els objectes en els fets atòmics. El que fa possible aquest **isomorfisme** entre llenguatge i realitat és la participació en una mateixa figura lògica, o estructura, comú.

La proposició -el signe amb què expressem el pensament- representa un estat de coses (=fet atòmic); si aquest estat de coses és real, la proposició és vertadera, i el conjunt de totes elles descriu el món (**veure cita**).

Només les proposicions, i no els noms, són significatives i mostren la forma lògica de la realitat (**veure cita**); per ser «com a fletxes orientades a les coses» les proposicions tenen **sentit**, fins i tot en el cas que siguin falses, perquè sempre descriuen el que succeeix en el món. I només descrivint el que succeeix pot una proposició tenir **sentit**. Les que no descriuen fets, manquen de sentit (encara que puguin ser vertaderes). Aquestes són de dues classes: la primera classe comprèn les **tautologies**, o enunciats necessàriament vertaders, que res diuen respecte del món (o les seves negacions, les **contradiccions**); la segona classe comprèn aquelles proposicions que no comparteixen la figura lògica amb la realitat que pretenen representar. I això últim succeeix de dues maneres: perquè es dona «a un signe un sentit fals», una mala orientació, construint enunciats que contenen signes sense significat (**veure**

cita), com succeeix amb les proposicions mal construïdes o amb les de caràcter metafísic, o, simplement, perquè apunten a objectes que queden fora del món, transcendeixen el món, volent expressar allò inexpressable, com passa amb les proposicions sobre **ètica (veure cita)**, i aquelles que volen aclarir el sentit del món (**veure cita**).

En resum, només les proposicions de les **ciències empíriques** tenen sentit; la lògica consta únicament de tautologies, i tota proposició sobre **ètica o metafísica** és sense sentit. L'**anàlisi** filosòfica ajuda a aclarir el sentit de les proposicions del **llenguatge ordinari**; les del llenguatge filosòfic, en canvi, les declara faltades de sentit; fins i tot les del propi *Tractatus*, un cop compreses i aplicades, han de rebutjar-se com faltades de sentit (**veure cita**).

El "segon" Wittgenstein

La segona etapa filosòfica, aquella que permet parlar d'un «segon Wittgenstein», es polaritza entorn d'*Investigacions filosòfiques* i algunes obres o apunts d'obres que les preparen, com *Els quaderns blau i marró* (de 1933-1935).

Wittgenstein renúncia a la concepció especular del llenguatge; el llenguatge no reflecteix el món ni té com a únic objectiu descriure el món: no és sinó una forma de **conducta** entre d'altres, amb pluralitat de funcions: ordenar, descriure, informar, fer conjectures, comptar històries, fer teatre, comptar acudits, endevinar enigmes, etc., cadascuna de les quals pot descriure's com un «joc de llenguatge» (*Sprachspiel*). Les proposicions són significatives no perquè siguin (només) «figures» de la realitat, sinó perquè són expressions d'aquests «jocs de llenguatge»: els diversos i variats usos a què serveix el llenguatge, que, igual com succeeix amb els jocs, manifesten com a característica comuna un cert aire de família que els fa semblants, a saber, se sotmeten a regles, però cadascun a les seves pròpies. Per això, el **significat** cal buscar-lo, no en la **verificabilitat** del que es diu, sinó en l'«ús» que es fa de les paraules: «El significat d'una paraula és l'ús que d'aquesta es fa en el llenguatge» (*Investigacions*, § 43). En definitiva, és el **context** el que dóna sentit a les paraules. La majoria d'errors filosòfics provenen de confondre els contextos o de jutjar un context per les regles d'un altre (com en els jocs, les regles es respecten; canviar-les és canviar de joc). Tot el llenguatge consisteix en multitud de jocs de llenguatge, i el llenguatge correcte és aquell que observa el recte ús de les regles. Però tota paraula té sentit, si és empleada en el seu context. El sentit el donen les regles d'ús, tal com, en els escacs, el sentit de cadascuna de les peces el donen les regles que descriuen els seus moviments.

Wittgenstein abandona la posició del *Tractatus*, que enfoca el llenguatge com a representació de la realitat, entesa des de la perspectiva metafísica de l'**atomisme lògic**, per explicar-lo, en l'etapa de les *Investigacions lògiques*, com un producte de la conducta humana, que ha d'interpretar-se gramaticalment, és a dir, des de la **pragmàtica**; com a tal producte, els «jocs de llenguatge» són part d'una activitat humana o d'una «forma de vida» (*Investigacions*, § 23).

Molts autors creuen que no s'interromp una continuïtat de base entre una i una altra etapa. La primera insistiria en l'aclariment del llenguatge mitjançant l'**anàlisi** de l'estructura lògica oculta de les frases del llenguatge ordinari; la segona, a descobrir i descriure quins són els jocs de llenguatge, és a dir, els contextos, que suposen les diverses proposicions. En ambdós casos desapareixen els problemes filosòfics; en el primer com resultat d'una activitat terapèutica que consisteix a aclarir les proposicions a través d'un llenguatge lògic ideal (**veure text**); en el segon, aclarint el significat recorrent al context. En el *Tractatus* desapareixen els problemes filosòfics perquè el metafísic ha de percebre que usa paraules sense sentit determinat; en les *Investigacions*, perquè s'obliga al metafísic a usar les seves paraules d'acord amb els contextos originaris del llenguatge comú: «Quan els filòsofs usen una paraula -«saber», «ser», «objecte», «jo», «proposició», «nom»- i procuren captar l'essència de la cosa, cal preguntar-se sempre: s'usa realment així, en algun cas, en el llenguatge d'on pren el seu origen?» (*Investigacions*, §116).

Obres principals

Tractatus Logico-Philosophicus, Routledge, Londres 1922 (text en alemany i anglès).

Philosophical Investigations, Blackwell-Macmillan, Òxford-Nova York 1956.

Preliminary Studies for the «Philosophical Investigations», Generally known as the Blue and Brown Books, Blackwell-Harper, Òxford-Nova York 1958.

Notebooks 1914-1916, Blackwell-Barnes and Noble, Òxford-Nova York 1961.

Philosophische Bemerkungen, Blackwell, Òxford 1965.

Lectures and Conversations on Aesthetics, Psychology, and Religious Beliefs, Blackwell-University of California Press, Òxford-Berkeley 1966.

Zettel, Blackwell-University of California Press, Òxford-Berkeley 1967.

On Certainty, Blackwell-Harper, Òxford-Nova York 1969.

Traduccions al castellà i al català:

Los cuadernos azul y marrón, Tecnos, Madrid 1976.

Cartas a Russell, Keynes y Moore, Taurus, Madrid 1979.

Sobre la certidumbre, Tiempo Nuevo, Buenos Aires 1973 ;

traducció al català.: *De la certesa*, Edicions 62, Barcelona 1983.

Tractatus Logico-Philosophicus, Alianza, Madrid 1985, 7^a ed.;

traducció al català: Laia, Barcelona 1981.

Diario filosófico (1914-1916), Ariel, Barcelona 1982.

Investigaciones filosóficas, Crítica, Grijalbo, Barcelona 1988 (text de la ed. UNAM, México);

traducció al català: *Investigacions filosòfiques*, Laia, Barcelona 1983.

Gerd Brand, *Los textos fundamentales de Ludwig Wittgenstein*, Alianza, Madrid 1981 (antologia).

Aforismos. Cultura y valor, Espasa Calpe, Madrid 1995.

Filmografia:

Derek Tarman, *Wittgenstein*, Bandung Production, Londres 1993.

Enllaços a internet

<http://defezweb.webcindario.com/wittgenstein.htm>

<http://racocatala.com/filosofia/>

<http://www.philosophica.info/voces/wittgenstein/Wittgenstein.html>